

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง*

COMMUNICATION TO CREATE PEOPLE PARTICIPATION IN DRIVING THE COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL AS A MODEL FOR INNOVATION IN LOCAL COMMUNITY SELF-MANAGEMENT

อรรชชัย ตระการศาสตร์*, กานต์ บุญศิริ, วิทยาธร ท่อแก้ว, จิตรารภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

Akkachai Trakarnsar*, Karn Boonsiri, Wittayatorn Tokeaw, Jitraporn Sudhivoraseth

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: falawyer@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เกี่ยวกับ 1) กระบวนการสื่อสาร 2) การจัดการสื่อสาร และ 3) กลยุทธ์การสื่อสาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) ร่วมคิดค้นหาปัญหา นำเสนอแนวทางแก้ไขและกำหนดกิจกรรม 1.2) ร่วมตัดสินใจจัดทำแผนงานและงบประมาณในการพัฒนา 1.3) ร่วมดำเนินการประชุม ร่วมกิจกรรมและตรวจสอบผลการดำเนินงานตามโครงการ และ 1.4) ร่วมรับประโยชน์ คือ ความสุข เงินรางวัล และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) การจัดการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.1) การจัดการองค์ประกอบสื่อสาร โดยแบ่งการสื่อสารเป็น 3 ระดับ คือ สื่อสารระหว่างบุคคล สื่อสารกลุ่มและสื่อสารสาธารณะ ใช้ภาษาถิ่นที่เข้าใจง่าย โดยสื่อสารแบบเผชิญหน้า สื่อสารสองทาง สื่อลายลักษณ์อักษร สื่อสารผ่านหอกระจายข่าวและโซเชียลเน็ตเวิร์ค 2.2) การจัดการนโยบายและระบบสื่อสารให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันสมัย ผ่านการประชุม โดยมีเกณฑ์ในการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับคนแต่ละวัย และ 2.3) ผลการประเมินการจัดการสื่อสาร พบว่า สภาองค์กรชุมชนสามารถสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรได้รวดเร็วขึ้น และ 3) กลยุทธ์การสื่อสารประกอบด้วย 3.1) กลยุทธ์การเลือกใช้สื่อโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเลือกสื่อให้เหมาะกับผู้รับ ใช้สื่อบุคคลเพื่อสร้างแรงจูงใจ สื่อประชาสัมพันธ์และสื่อสังคมออนไลน์ และ 3.2) กลยุทธ์การสร้างสำนึกการให้ความรู้ผ่านสื่ออย่างต่อเนื่องเพื่อจูงใจ เปลี่ยนพฤติกรรมและกระตุ้นการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การสื่อสาร, สภาองค์กรชุมชน, นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

Abstract

This research article were to study communication to create people participation in driving the community organization council for local community innovation and self-management. The focus is on 1) Communication processes, 2) Communication management, and 3) Communication strategies. This is a qualitative study with 25 key informants, structured interview as the research tool. The research findings reveal that 1) The communication process consists of: 1.1) Collaboratively identifying problems and presenting work issues, determining methods and approaches; 1.2) Jointly deciding to create plans and budgets for development; 1.3) Participating in meetings, community activities, and monitoring project implementation; and 1.4) Sharing benefits, which include satisfaction, happiness, material rewards, and supplementary employment 2) Communication management includes: 2.1) Managing communication components by categorizing communication into three levels: interpersonal communication, group communication, and public communication, using easily understandable local languages. This involves face-to-face communication, two-way communication, written communication, and communication through community broadcasting and social networks; 2.2) Managing policies and communication systems, emphasizing accurate, rapid, and modern communication through meetings, with criteria for selecting media suitable for different age groups; 2.3) The evaluation of communication management indicates that the council can communicate internally and externally more quickly. 3) Communication strategies consist of: 3.1) Strategies for media selection based on objectives, choosing appropriate media for the audience, using personal media to motivate, public relations media, and social media; 3.2) Strategies for creating content that emphasizes continuous knowledge dissemination through media to motivate, change behavior, and stimulate participation.

Keywords: Communication, The Community Organization Council, Local Community Innovation and Self-Management

บทนำ

การสื่อสารเป็นพฤติกรรมของผู้ส่งสารในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความคิด ทักษะ อารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ และความสามารถที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อความหมายไปยังผู้รับสาร (Berelson, B. & Steiner, G. A., 1964) หรืออาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์ (Shannon, C. E. & Weaver, W., 1949) โดยใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ คำพูด รูปภาพ ตัวเลข กราฟ ฯลฯ หรือวิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ (Berlo, D. K., 1960) ไปยังผู้รับสารเพื่อก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองของผู้รับสาร

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน โดยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการริเริ่มโดยบางส่วนของชุมชน หรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่งนั้น จะช่วยยกระดับการ

มีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชนนั้น ๆ หรือชุมชนอื่นในกระบวนการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หากจะบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ต้องส่งเสริมการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและความรู้สึกที่ จะดูแลรักษาเกิดขึ้นได้ด้วยการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ การใช้การสื่อสารและกิจกรรมหลากหลาย เพื่อสื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันว่า ทุกคนสามารถที่จะเข้ามาบริหารจัดการทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์อย่าง สูงสุดในแง่ใดได้บ้าง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดของชุมชนเองที่จะสร้างสรรค์การดำเนินการ รูปแบบต่าง ๆ และดูแลรักษาเอง นำไปสู่ความรู้สึกที่รักและหวงแหนรวมถึงความเป็นเจ้าของขึ้นในชุมชนนั้นได้ ในที่สุด (ดวงพร คำคุณวัฒน์ และคณะ, 2550) และการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ จะต้องอาศัยการสื่อสารซึ่งเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิดตลอดจน อุดมการณ์ต่าง ๆ ไปยังประชาชน

กระบวนการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยปัจจุบันนั้น หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญหน่วยงานหนึ่งที่ไม่อาจ มองข้ามได้ คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งเปรียบเสมือนเซลล์ฐานรากของสังคมและเป็นคานงัดสำคัญของการปฏิรูป ประเทศ โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนภายใต้หลักการดำเนินงานสำคัญ คือ การพัฒนาโดยชุมชนเป็นแกนหลัก (Community - Driven Development) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ ตามนโยบายระดับประเทศ คือ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และนโยบายระดับสากลตามกรอบ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติในการพัฒนาและ แก้ปัญหาในประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ (สุวัฒน์ คงแป้น, 2563) ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการเสริมสร้างศักยภาพของ ชุมชนในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ เพื่อสร้างประชาธิปไตย ชุมชน และการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินงานตามภารกิจหลักและงานตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้ยุทธศาสตร์ “องค์กรชุมชน เป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง” โดยใช้ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติ เพื่อเป็นเครื่องมือและสนับสนุนการพัฒนา องค์ความรู้ของพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นให้เป็น “ตำบลนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการ เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาดังกล่าว จำนวน 852 ตำบล ครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศ (สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน (องค์การมหาชน), 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่จำเป็นต้อง เกิดขึ้นภายใต้การออกแบบระบบสนับสนุนต่าง ๆ และกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน กระบวนการมีส่วนร่วมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การ สื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบ อันจะนำไปสู่ข้อค้นพบเพื่อ พัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบให้ประสบความสำเร็จไปสู่ การเป็นตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ครอบคลุมทั่วประเทศในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
2. เพื่อศึกษาการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษากระบวนการสื่อสาร การจัดการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง โดย 1) การศึกษาด้านเนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม แนวคิดนวัตกรรมชุมชน และทำการศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสาร การจัดการสื่อสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือในการวิจัยและเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล และ 2) ศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลสภาองค์กรชุมชนที่มีผลงานดีเด่นในกลุ่มภาคกลางและตะวันตก ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบลแจงงาม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี, สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านใหม่ อำเภอมะนังศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สภาองค์กรชุมชนตำบลไผ่ดำพัฒนา อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองตากยา อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาองค์กรชุมชนต้นแบบทั้ง 4 ตำบล

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ รวมจำนวน 25 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชนต้นแบบสภาองค์กรชุมชนละ 2 คน รวม 8 คน 2) สมาชิกสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ สภาองค์กรชุมชนละ 1 คน รวม 4 คน 3) ผู้นำชุมชนต้นแบบ ได้แก่ กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล ตำบลละ 2 คน รวม 8 คน 4) ผู้บริหารงานหรือเจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 1 คน 5) นักวิชาการด้านการสื่อสาร ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน หรือที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 1 คน และ 6) ผู้แทนภาคประชาชนในสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยชุดคำถามปลายเปิด เพื่อค้นหาคำตอบตามคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยกัน ซึ่งแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นและตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่วัดกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด กระทำโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่

ต้องการจะวัดหรือไม่ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านนั้นจะเป็นผู้พิจารณาให้คะแนนข้อคำถามแต่ละข้อ ผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) ได้เท่ากับ 0.92 ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ หลังจากนั้นจึงแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 4) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยขั้นตอนและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) จัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์ ตามจำนวนที่กำหนดไว้ จากนั้นผู้วิจัยจะติดต่อทำการนัดหมายเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยคำนึงถึง ความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก 2) ประสานงานด้านเอกสารเพื่อประกอบการขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อได้รับหนังสือดังกล่าวแล้ว จึงประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนัดหมายวันเวลาและสถานที่สัมภาษณ์ 3) เข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลักตามกำหนดนัดหมาย โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว กล่าวสรุปถึงที่มาและความสำคัญของงานวิจัย รวมทั้งอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลหลักความเข้าใจตรงกันในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และขออนุญาตทำการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง 4) ในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกย่อและเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยจะนำบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสรุป และเรียบเรียงถอดเทป และจัดทำเป็นเอกสารสรุป หากพบประเด็นสำคัญที่ตกหล่นไปในการสัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยจะได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้งเพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม และ 5) ขั้นตอนสุดท้ายของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำรายการการบันทึกนั้นมาจัดระบบ จัดกลุ่ม แยกประเภท เพื่อนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ตีความ เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

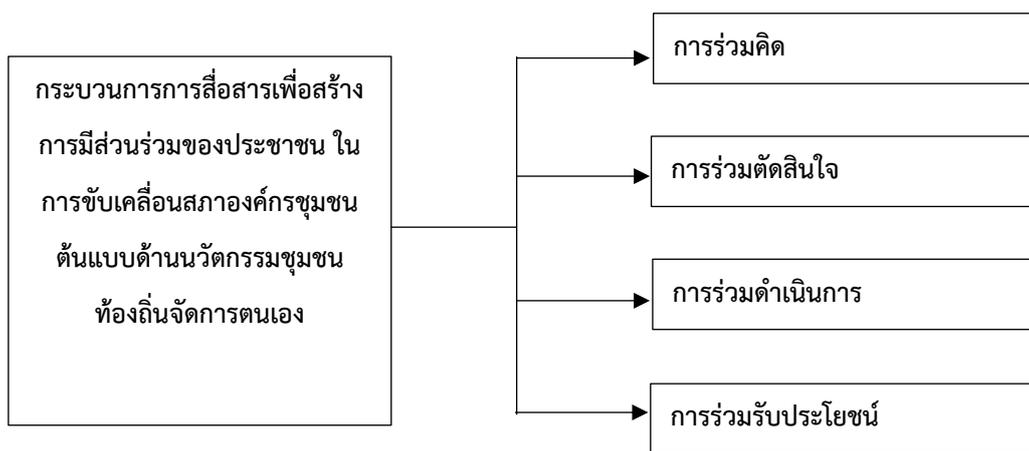
5. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ตีความ แปลความหมายวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ รวมกับการศึกษาเอกสาร จากนั้นสร้างข้อสรุปตามประเด็น โดยนำแนวคิดตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้มั่นใจได้ในความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) คือ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันด้านตัวบุคคล ด้านเวลา และด้านสถานที่ มีความถูกต้องตรงกันหรือไม่ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมามีความครบถ้วนอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์ได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ มิได้ศึกษาองค์ประกอบกระบวนการสื่อสารซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางและผู้รับสาร แต่ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชุมชนและความเป็นองค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีองค์ประกอบที่ชัดเจนเพื่อบ่งบอกถึงแนวคิด โครงสร้าง กระบวนการทำงาน รวมถึงการมีกิจกรรมในการพัฒนา

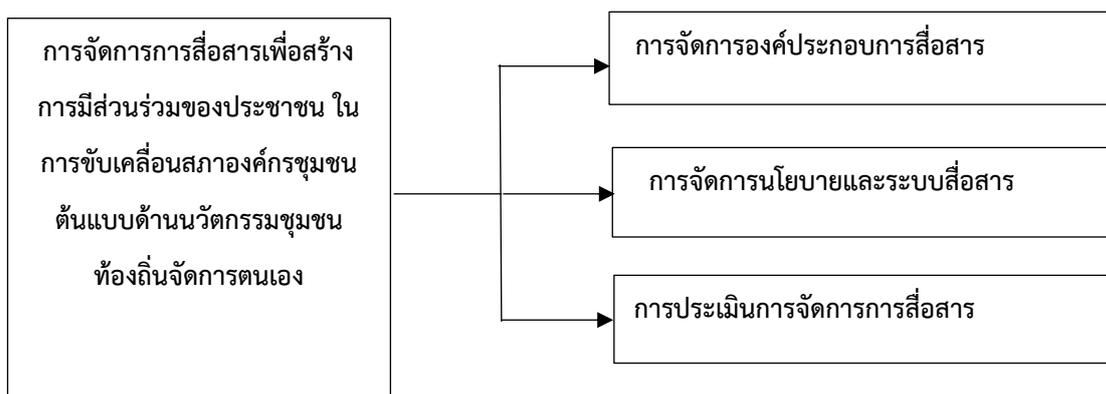
ร่วมกัน โดยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ในความเป็นองค์กรชุมชน คือ “การสื่อสาร” มีความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยทำหน้าที่ในการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในองค์กร และ “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนในพื้นที่จะนำไปสู่การเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และทำให้เกิดพันธะผูกพันของคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมกัน กระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมคิดของประชาชนเกิดขึ้นในขั้นตอนการประชุมทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย การร่วมคิดค้นหาปัญหาและนำเสนอประเด็นงาน กำหนดวิธีการและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ การกำหนดแนวทางกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การวางแผนการทำงาน ฯลฯ การให้คำแนะนำ การสนับสนุนการประสานงานของชุมชนและเสนอประเด็นงานของสภาองค์กรชุมชน (ภาคประชาชน) เพื่อขอความคิดเห็นจากสมาชิก 2) การร่วมตัดสินใจของประชาชน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการนำทุกเรื่อง ที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุม พิจารณาจัดเรียงลำดับความสำคัญเพื่อจัดทำเป็นแผนงาน การตัดสินใจคัดเลือกหรือกำหนดงบประมาณในการพัฒนาโดยเรื่องที่ต้องพิจารณาดำเนินการตามความสำคัญ ความเร่งด่วน ตามลำดับ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาและแต่งตั้งคณะทำงาน 3) การร่วมดำเนินการของประชาชน ประกอบด้วย การร่วมประชุมและเสนอเรื่องเพื่อการพิจารณาร่วมนำเสนอและรับฟังแนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในสภาฯ และร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงานและความคืบหน้าในการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มและประชาชนในพื้นที่ และ 4) การร่วมรับประโยชน์ของประชาชน เกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมต้องได้รับและสิ่งจูงใจหรือรางวัลที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นและจูงใจให้คณะทำงาน อาสาสมัครหรือสมาชิกสามารถทำงานได้โดยตลอดและบรรลุเป้าหมาย แยกได้เป็นประโยชน์แบบนามธรรม คือ ความพึงพอใจ ความสุข ฯลฯ และผลประโยชน์แบบรูปธรรม ได้แก่ วัสดุ สิ่งของ หรือเงินรางวัล และการมีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังแผนผังกระบวนการต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ

2. การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1) การจัดการองค์ประกอบการสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) ระดับการจัดการการสื่อสารซึ่ง พบว่า มีการแบ่งเป็น 3 ระดับตามลักษณะการมี

ส่วนร่วม คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเน้นผู้ส่งสารมีหน้าที่ในการขยายแนวคิดหรือให้ความรู้แก่ผู้รับสาร ในการสื่อสารระดับนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก โดยกลุ่มที่ 1 คือ ผู้ส่งสารจากส่วนราชการ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กลุ่มที่ 2 คือ ผู้นำองค์กรชุมชน นักพัฒนา องค์กรอิสระ เช่น ประธานสภาองค์กรชุมชน กรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ฯลฯ รวมทั้งนักปฏิบัติการชุมชนน่านาญการพิเศษในฐานะตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และกลุ่มที่ 3 คือ ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนทั่วไป เครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ถัดมา คือ การสื่อสารระดับกลุ่มเล็ก ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารในกระบวนการร่วมคิด ประกอบด้วยการประชุมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสื่อสารสาธารณะและสื่อสารมวลชน ผ่านสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง และสื่อโซเชียลมีเดีย 1.2) ภาษา เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการจัดการการสื่อสาร เน้นการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาถิ่นซึ่งจะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และ 1.3) วิธีการสื่อสาร เน้นการสื่อสารผ่านการประชุมปรึกษาหารือในขณะทำงานร่วมกับประชาชน มีจัดระบบการกำหนดรายละเอียด เนื้อหาของสาร และวิธีการหรือช่องทางในการสื่อสารออกไปยังประชาชนด้วยสื่อหลากหลายรูปแบบและ ในส่วนของ 2) การจัดการนโยบายและระบบสื่อสารจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ถูกต้อง สื่อสารอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และทันสมัย ผ่านระบบการสื่อสาร คือ การประชุมปรึกษาหารือ ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และสภาองค์กรชุมชน แบบบูรณาการ มีการบันทึกข้อมูลและจัดเก็บด้วยระบบคอมพิวเตอร์โดยมีเกณฑ์ในการเลือกสื่อและระบบการสื่อสารรูปแบบที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดหลังจากนั้นจะมี และ 3) การประเมินการจัดการการสื่อสารโดยพิจารณาจากผลการสื่อสารว่าสามารถสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างรวดเร็วหรือไม่จากผลการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ดังแผนผังการจัดการการสื่อสารต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนผังการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ

3. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะ การสื่อสารให้แก่ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านด้วยตนเอง ในการเป็นผู้ส่งสารที่สามารถสื่อสารได้ชัดเจนและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับด้านความน่าเชื่อถือ 2) กลยุทธ์ การเลือกใช้สื่อที่มีความเข้าใจง่าย คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เลือกใช้สื่อที่ทำให้คนในชุมชนต้องรับรู้

และเข้าใจได้ผ่านการประชาสัมพันธ์โดยผู้นำชุมชนและสื่อโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ยังได้ใช้ 3) กลยุทธ์การสร้างสาร โดยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ฟังเป็นหลัก มุ่งสร้างเนื้อหาสารเกี่ยวกับประโยชน์ และผลกระทบที่สมาชิกในชุมชนจะได้รับ โดยการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่อสร้างแรงจูงใจการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และ 4) กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้รับสาร ประกอบด้วย การพิจารณา แยกกลุ่มผู้รับสารตามช่วงวัยและความสามารถในการเรียนรู้เพื่อสร้างสารที่สื่อออกไปได้ตรงกับความเข้าใจได้ทุก เพศทุกวัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารประกอบด้วย ผู้ส่งสาร คือ ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน สาร คือ ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชน ช่องทาง คือ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสังคมออนไลน์ และผู้รับสาร คือ ประชาชนในพื้นที่ การสื่อสารดังกล่าวเป็นไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ เป็นไปตามแนวคิด ของ Huntington, S. & Nelson, S. ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือ แสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม (Huntington, S. & Nelson, S., 1975) มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสาร ของ Berlo, D. K. และผลการศึกษาของ กฤษณา สุริยวงศ์ ที่พบว่า การสื่อสารและการใช้สื่อของชุมชนเพื่อการพัฒนา นั้น การสื่อสารจะมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2) สาร 3) สื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อเก่า และสื่อมวลชน รวมทั้งสื่อใหม่ และ 4) ผู้รับสาร (Berlo, D. K., 1960); (กฤษณา สุริยวงศ์, 2563) โดยใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งแบบ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ประเด็นที่พึงได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จากผลการศึกษากระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน คือ ผู้ส่งสาร ในกระบวนการสื่อสาร ในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้น เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภา องค์กรชุมชน ระบุไว้ชัดเจนว่า คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลาย ของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามี ส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งในขั้นตอนแรกนั้นจะต้อง มีผู้ก่อการดี หรือตัวตั้งตัวตีทำหน้าที่ในการสื่อสาร ชักชวนตัวแทนกลุ่มทุกกลุ่มในหมู่บ้านและตำบล มาพูดคุย ทำความเข้าใจเรื่องสภาองค์กรชุมชน ดังนั้น ผู้ส่งสาร จึงเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนและรวมไปถึงการขยายเครือข่ายเชิงรุก

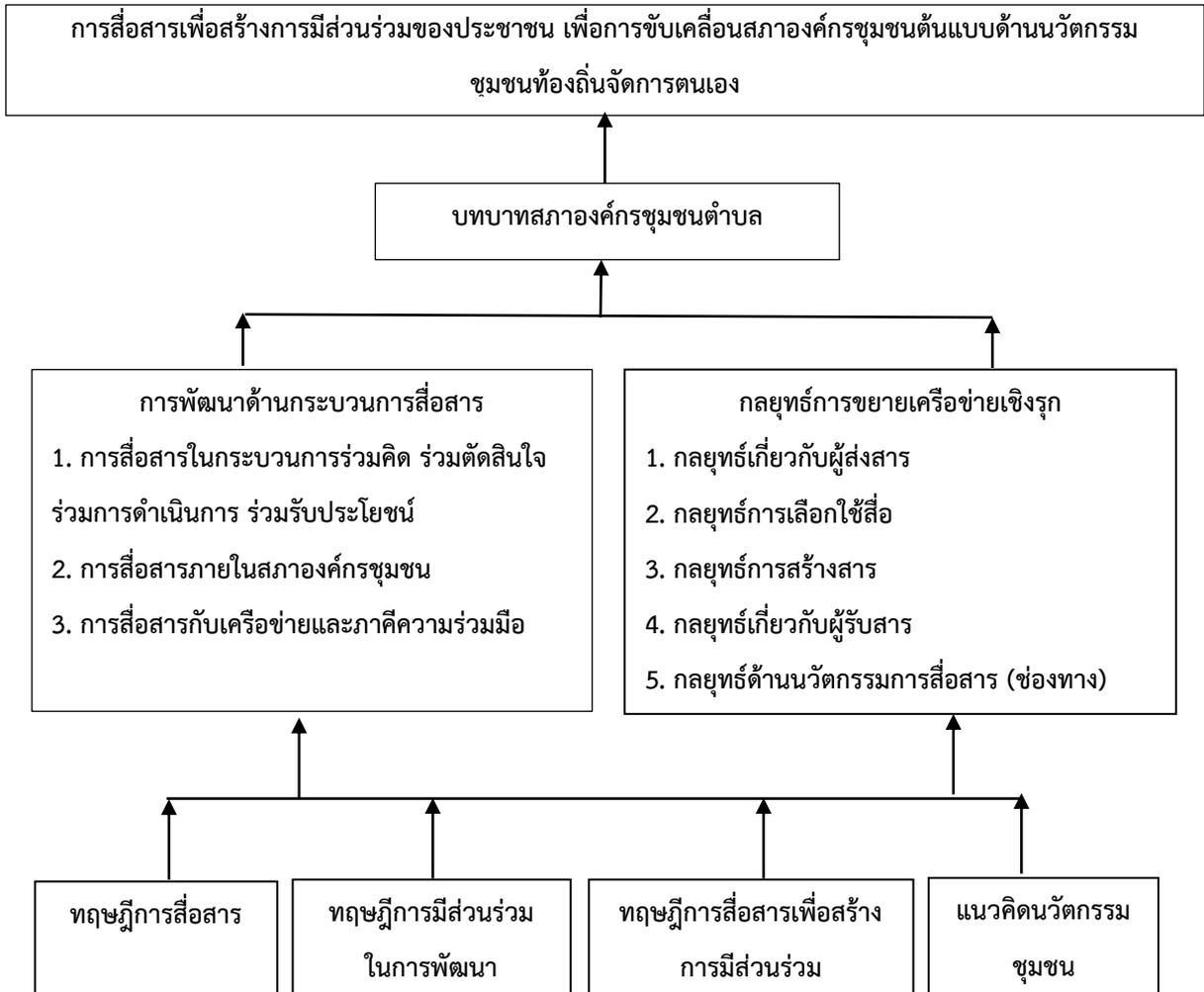
2. การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วย การกำหนดทั้งรายละเอียดเนื้อหาสารและวิธีการสื่อสารที่ถูกต้อง ภายใต้นโยบายการสื่อสารที่ชัดเจน

เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และจัดทำระบบการสื่อสารให้ทันสมัยด้วยการสื่อสารผ่านทั้งสื่อดั้งเดิม คือ สื่อบุคคลและสื่อใหม่ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ยูทูปและไลน์กลุ่ม เมื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อเท็จจริงจะพบความสอดคล้องกับตามแนวคิดของ Incio, F. A. R. et al. ซึ่งเสนอไว้ว่า การจัดการสื่อสารโดยบูรณาการสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่จะเพิ่มส่วนขยายทางการสื่อสาร และเปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถนำเสนอเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความคิดเห็นได้อย่างเสรีบนพื้นที่ส่วนตัวหรือโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนจนขยายเป็นเครือข่ายสังคมแบบออนไลน์ (Social Networking) ที่สามารถสร้างการปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้หลากหลายทั้งการตอบกลับและโต้ตอบแบบรวดเร็วทันทีทันใด (Real Time Interaction) ซึ่งผลที่ได้คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสาร และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการการสื่อสาร (Incio, F. A. R. et al., 2021) ซึ่ง Jitladdakorn, S. เสนอไว้ว่า แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านองค์ประกอบการสื่อสาร เกี่ยวกับบรรยากาศทั่วไปขอบเขต ระดับการสื่อสาร ภาษา และวิธีการสื่อสาร 2) ด้านนโยบายและระบบสื่อสาร ได้แก่ ระบบการสื่อสาร ยุทธศาสตร์ หน้าที่และกิจกรรม เกณฑ์ในการเลือกสื่อ และ 3) ด้านการประเมินการจัดการการสื่อสาร จะนำไปสู่การปรับปรุงผลกระทบจากการสื่อสาร และผลกระทบจากการจัดการสื่อสารนั้น ๆ ดังนั้นการจัดการองค์ประกอบการสื่อสาร โดยการใช้วิธีการสื่อสารผ่านการประชุมปรึกษาหารือในคณะทำงานร่วมกับประชาชนที่มีการจัดระบบการสื่อสารที่ดี และเลือกใช้วิธีการหรือช่องทางในการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เน้นการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาถิ่น และให้ความสำคัญกับระบบสื่อสารที่มีข้อมูลที่ถูกต้อง สื่อสารอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และทันสมัย ประกอบกับมีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการเลือกสื่อและรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดตามผลการวิจัยนี้ จึงนับได้ว่ามีคุณภาพการต่อสภากองค์กรชุมชนอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ (Jitladdakorn, S., 2008)

3. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภากองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ผ่านช่องทางที่ทันสมัย ร่วมกับการกำหนดกลยุทธ์การสร้างสารที่เข้าใจง่าย และเข้าถึงผู้รับสารได้ทั่วถึง ประกอบกับการใช้กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้รับสาร ซึ่งพิจารณาแยกกลุ่มผู้รับสารให้เหมาะกับเครื่องมือ เนื้อหาสารและช่องทางในการสื่อสารที่เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, R. D. ซึ่งได้แบ่งลักษณะของกลยุทธ์การสื่อสารไว้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (Proactive Strategies) และกลยุทธ์เชิงรับ (Reactive Strategies) (Smith, R. D., 2002) ซึ่ง วิโรจน์ ศรีหิรัญ ขยายความให้เห็นชัดเจนขึ้นว่า กลยุทธ์การสื่อสารที่ดี จะต้องประกอบขึ้นด้วยกระบวนการสื่อสารที่ดีหรืออุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย (วิโรจน์ ศรีหิรัญ, 2564) และ อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ ได้ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ คือ กลยุทธ์การสื่อสารจะหล่อหลอมแนวคิดรวมพลังการพัฒนาสภากองค์กรชุมชนให้ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมด้วยการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก และการสื่อสารของเครือข่ายสภากองค์กรชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดลได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่เป็นข้อเสนอการพัฒนาตัวแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบล

จากภาพที่ 3 สรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับประโยชน์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนทุกตำบลและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ โดยการพัฒนาด้านกระบวนการสื่อสารด้วยการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางและผู้รับสาร ด้านการจัดการการสื่อสารและบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน จึงนำมาสู่องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นข้อเสนอเพื่อพัฒนาตัวแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งเป็นผลมาจากข้อค้นพบในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมผ่านองค์ประกอบ

การสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางและผู้รับสาร โดยเน้นการสื่อสารในกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการและร่วมรับประโยชน์ การสื่อสารภายในสภาองค์กรชุมชน การสื่อสารกับเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ ด้านการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเน้นการสื่อสาร เพื่อขยายเครือข่ายเชิงรุกโดยมีทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสร้าง การมีส่วนร่วมและแนวคิดนวัตกรรมชุมชนเป็นฐานราก

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า 1) กระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อน สภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เนื่องจาก “องค์กรชุมชน” เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน หากองค์กรชุมชนเข้มแข็งชัดเจน เกาะเกี่ยวรวมกันเป็นขบวนที่ชัดเจนเห็น ปัญหา มีเป้าหมายความร่วมมือจากภาคีท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องยากและสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างเป็นรูปธรรมและ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเอาฐานล่างเป็นตัวตั้งเป็นตัวขับเคลื่อนงานพัฒนาจัดการโดยชุมชนเป็นแกน หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนจึงอยู่ที่กระบวนการทำงานที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม หรือ กล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาแบบ ชาวบ้านเดินร่วมกัน เป็นการทำงานที่เชื่อมโยงคนกลุ่มหน่วยงานและศักยภาพที่หลากหลายเพื่อร่วมกันวางแผน และดำเนินการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เห็นเป้าร่วมกันทำแล้วต้องเห็นการเปลี่ยนแปลงจากการวางแผนร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถกำหนด และจัดวางแผนของชุมชนอย่างสอดคล้องกับแผนของหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านการพัฒนา และแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สามารถกำหนดทิศทางในการจัดการชีวิตตัวเองและชุมชนได้อย่าง เป็นขั้นเป็นตอนตามแผน ยุกระดับพัฒนาและสร้างการเรียนรู้ของคณะกรรมการสมาชิกที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดการ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชน ท้องถิ่นจัดการตนเอง ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้างการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีจุดเริ่มต้น จากการสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านสื่อบุคคลเกี่ยวกับบทบาท อำนาจ หน้าที่ ภารกิจของสภาองค์กรชุมชน โดยจัด ประชุม การฝึกอบรม เพื่อชี้แจงให้ความรู้ การจัดการสื่อสารในการร่วมคิด เป็นไปเพื่อการกำหนดปัญหาความ ต้องการของชุมชน แนวทางแก้ปัญหา และการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการรวบรวมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจาก ทุกภาคส่วน เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลด้วยการเลือกใช้สื่อหลากหลายช่องทาง มีการใช้ สื่อชุมชนและสื่อสารสาธารณะเชิงกว้าง เพื่อสร้างการรับรู้และสามารถโต้ตอบได้รวดเร็ว เช่น การสื่อสารผ่านบุคคล การบอกต่อ หนังสือเชิญ การแจ้งผ่านหอกระจายข่าว เฟสบุ๊ก และไลน์กลุ่ม เป็นต้น และ 3) กลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการ ตนเอง เป็นการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีแนวทางในการวางแผนและกำหนดแผนงาน โครงการพัฒนาได้อย่างชัดเจน ยิ่งขึ้น และการสื่อสารมีรูปแบบการไหลของข่าวสารแบบแนวนอน เนื่องจากการดำเนินงานในการสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการ ขับเคลื่อนแผน นโยบายให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยลักษณะการสื่อสารของทุกภาคส่วนนั้นมีการโต้ตอบ ได้อย่างอิสระ มีความเป็นกันเอง ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน โดยที่จะเน้นการสื่อสารกับชุมชน

เป็นหลักซึ่งจะยึดหลัก Co-Creation ซึ่งประกอบด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์รวมถึงมีการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานให้เป็นรูปธรรม อีกทั้งยังดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้าร่วมและเห็นผลจากการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ กลยุทธ์ที่สำคัญ คือ กำหนดเนื้อหาสาระที่เหมาะสม กลยุทธ์การเลือกช่องทางการสื่อสารที่ตรงกับผู้รับสาร รวมทั้งการสื่อสารสองทาง เช่น การประชาสัมพันธ์หรือให้ข่าวสารด้านงบประมาณที่ได้รับพร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนซักถาม เป็นการสื่อสารตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนเกิดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเอง ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนบังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่า

- 1) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้สามารถเติบโตเป็นรากฐานและเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2) มอบหมายให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดทำแผนปฏิรูปสภาองค์กรชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเชื่อมโยงกับพันธกิจหลักในการปฏิรูปประเทศไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
- 3) สภาองค์กรชุมชนทุกแห่งควรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการยกระดับการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนและการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่เป็นระบบ มีแบบแผนเป็นรูปธรรม โดยมีการดำเนินงานตามแผนงานและผลักดันให้มีการเชื่อมโยงแผนการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- 4) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และภาคเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานสื่อสารในชุมชน ควรให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานในสภาองค์กรชุมชนในการแสวงหาและปรับใช้องค์ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านงานวิจัยด้านการสื่อสารและการถอดบทเรียนจากองค์กรชุมชนต้นแบบ และ
- 5) สภาองค์กรชุมชนควรประสานความร่วมมือทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาในการศึกษาวิจัยปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร ร่วมกับการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานขององค์กรภาคีอื่น เช่น ปตท. ซีพี. โตโยต้า ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์กรภาคีที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินงานในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อต่อยอดงานด้านการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา สุริยวงศ์. (2563). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ดวงพร คำบุญวัฒน์ และคณะ. (2550). บทสังเคราะห์รายงานการวิจัยการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหพัฒนาไพศาล.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2551). การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2564). นวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 6(2), 225-236.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2564). ผลการดำเนินงานประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2563). 12 ปี สภาองค์กรชุมชน ก้าวไปข้างหน้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักประสานเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ. (2566). การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(4), 1-18.
- Berelson, B. & Steiner, G. A. (1964). *Human Behavior: An Inventory of Scientific Findings*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Berlo, D. K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). *No easy choice: political participation in Developing countries*. New York: Harvard University Press.
- Incio, F. A. R. et al. (2021). Participatory communication as a key strategy in the construction of citizenship. *Linguistics and Culture Review*, 5(S1), 890-900.
- Jitladdakorn, S. (2008). *The comparison between government Organization state enterprises*. Bangkok: Prasitpan and printing.
- Shannon, C. E. & Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of communication*. United States: The University of Illinois Press.
- Smith, R. D. (2002). *Strategic planning for public relation*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.